

21 אפריל 2020
כ"ז בניסן תש"פ

דירוג חברתי בראי הזכות לפרטיות:

סקירת רקע בעניין שימוש במערכות לדירוג חברתי

מבוא

מסמך זה מבקש להציב זרקור על תופעת השימוש בטכנולוגיות לדירוג חברתי של אזרחים ותושבים להשגת מטרות חברתיות, שלטוניות או אחרות, ועל השפעתו של דירוג זה על הזכות לפרטיות בפרט, ועל החברה באופן כללי. אין להתעלם מכך שמסמך זה נכתב ברקע משבר הקורונה בו נבחנים בארץ ובעולם פתרונות שונים למיגור המגיפה, חלקם עשויים להגיע לכדי דירוג מסוג זה.

מטבע הדברים, שימוש במערכות טכנולוגיות של דירוג חברתי, עשוי להיות כרוך בפגיעה קשה בזכות לפרטיות של פרטים. נוכח מגוון יוזמות עולמיות ומקומיות בתחום, סקירה זו תציג את עיקרי הנושא, הן בהקשר הכללי והן תוך התייחסות ספציפית לסוגיית השימוש במערכות דירוג חברתי כחלק ממערך פיקוח שלטוני ומעקב ע"י מדינה.

כללי

דירוג חברתי הוא שם כולל למנגנון דירוג שיטתי ומתמשך של אזרחים או תושבים, או משתתפים בקהל משותף מסוים, על פי מידע הנוגע אליהם, אשר נאסף ממקורות שונים ומוצלב עם סוגי מידע אחרים, ואשר עשוי להשפיע על היבטים שונים הנוגעים לחייהם, לרבות דרך הענקת ציון, על פי פרמטרים שנקבעו, והצגת "מקומם" בדירוג ביחס למדורגים אחרים. מערכות של דירוג חברתי הן אפוא כאלו המאפשרות לגורמים (ציבוריים ופרטיים) להשתמש במידע על אודות פרט ספציפי לשם דירוגו על-פי מדדים שונים באופן השוואתי לפרטים אחרים, כאשר דירוג זה עשוי להיות שקוף בפני גורמים שונים, לרבות פרטים אחרים, ולהשפיע על היבטים שונים של חייו של אותו הפרט ממנו נאסף המידע.¹ עידן ה-Big Data, והיכולת של גופים לאסוף מידע רב על אודות פרטים ולנתחם בהתאם לדרישות ומדדים שונים, מביאים לשימוש הולך וגובר במערכות של דירוג חברתי.

דירוג חברתי כחלק ממערך פיקוח ומעקב שלטוני

¹ יובהר כי עצם איסוף מידע על אודות אדם והשימוש בו לצרכים מסוימים, אינו נחשב, כשלעצמו, דירוג חברתי.

בשנים האחרונות, ובעקבות התפתחות מערכות טכנולוגיות מבוססות מידע, אנו עדים לשימוש במערכות של דירוג חברתי כחלק מהפעלת מנגנון של פיקוח ומעקב אחר אזרחים ותושבים, המופעלות על-ידי גורמים מדינתיים (גורמים ממשלתיים ורשויות מקומיות) וגורמים פרטיים ואשר נועד לשם "חינוך" פרטים להתנהגות ראויה.

הדוגמה המרכזית בהקשר זה היא מערכת הדירוג החברתית הסינית (Social Credit System או SCS).² לפי כהנא ושני, מערכת הדירוג הסינית, אשר החלה פועלת ברמה הארצית בשנת 2014, אוספת נתונים ממקורות שונים "כדי לנטר את אזרחי המדינה ולחנכם".³ במאמר שפורסם בנושא בשנת 2017 נכתב כי מטרת המערכת היא "להעריך את אמינותם של אזרחים סינים (trustworthiness of Chinese citizens) לעמוד בהבטחותיהם ובדרישות של כללים משפטיים, נורמות מוסריות ותקנים מקצועיים ואתיים".⁴ במילים פשוטות, מטרת התוכנית היא לתגמל אזרחים על התנהגות הנתפסת כ"טובה" על-פי המשטר, ולהעניש על התנהגות שאינה כזו. על פי פרסומים שונים, עבירות הנתפסות "חברתיות" כוללות הימנעות מתשלום מסים או קנסות וכן פרסום מידע שגוי ושימוש בסמים, וכן עבירות פעוטות יותר כגון עישון ברכבת או טיול עם כלב ללא רצועה.⁵

לפי פרסומים ודוחות שונים, לשם הדירוג עושה המשטר הסיני שימוש בטכנולוגיות מעקב שונות אחר אזרחים ועסקים ובניתוח אלגוריתמי של מידע המגיע ממקורות שונים. כך, המשטר הסיני משתמש במידע הנאסף מתוך מצלמות מעקב הפרוסות במרחב הציבורי ומתוך נתוני גלישה של אזרחים סינים ברשת, הנמצאים תחת מעקב תמידי של המשטר. מערכת זו הוגדרה על-ידי ג'ניה קוסטקה, פרופ' לפוליטיקה סינית באוניברסיטה החופשית של ברלין, כ"תשתיות מעקב" שנועדו לניהול חברתי.⁶

חלק מהמידע נאסף באופן וולונטרי לכאורה על-ידי חברות עירוניות, המספקות אפליקציות המדרגות אזרחים על פי פעילותם. אמנם, על אזרחים לא מוטלת החובה להוריד ולהשתמש באפליקציות אלו אך מכיוון שמיקום גבוה בדירוג מבטיח הטבות כאלו ואחרות (וכנראה גם לאור היבטים תרבותיים כאלו ואחרים), אזרחים סינים רבים לוקחים חלק בתהליך. אבל לא רק

² לנוסח לא רשמי של התוכנית להפעלת מערכת הדירוג, ראו: Planning Outline for the Construction of a Social Credit System (2014-2020), <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2014/06/14/planning-outline-for-the-construction-of-a-social-credit-system-2014-2020/>

³ עמיר כהנא ויובל שני "רגולציה של מעקב מקוון בדין הישראלי ובדין המשווה" מחקר מדיניות מס' 123 המכון הישראלי לדמוקרטיה ומרכז המחקר להגנת הסייבר, 22 (2019).

⁴ Yongxi Chen and Anne SY Cheung, *The Transparent Self under Big Data Profiling: Privacy and Chinese Legislation on the Social Credit System*, 12 (2) THE JOURNAL OF COMPARATIVE LAW 356, 356 (2017).

⁵ "סין אסרה על 23 מיליון בני אדם לטוס או לנסוע ברכבת כחלק ממערכת דירוג האשראי החברתי" הארץ (3.3.19), <https://www.haaretz.co.il/news/world/asia/1.6984158>

⁶ Genia Kostka, *China's Social Credit Systems and Public Opinion: Explaining High Level of Approval*, 21(7) NEW MEDIA & SOCIETY 1565 (2019)

רשויות ציבוריות מנהלות דירוג של אזרחים סינים. גם חברות מסחריות גדולות, ובראשן תאגיד המסחר "עליבאבא", מפעילות מדרג חברתי של אזרחים אלה המבוסס על מעקב טכנולוגי אחר התנהלותם. יתר על כן, חברות אלו, כמו גם החברות העירוניות, משתפות את המידע על אודות לקוחותיהם הנאסף והמנותח על-ידם, עם המשטר, וזאת כחלק מיישום ה-SCS.⁷

הציון ה"חברתי" המוענק לכל האזרחים משפיע באופן ישיר על היבטים רבים ומרכזיים של חייהם. כך, אזרח שהדירוג החברתי שלו גבוה יוכל ליהנות, לדוגמה, מהנחות בתחבורה ציבורית או זמני המתנה קצרים יותר בבתי חולים, בעוד אזרח בעל דירוג נמוך עלול לעמוד בפני מגבלות שונות כגון על האפשרות לרכוש דירות, על רכישת כרטיסי טיסה ורכבת, או על רישום ילדיו לבתי ספר מועדפים.⁸ על-פי פרסומים בתקשורת, מתוך הדירוגים האמורים, בשנת 2018 מנע המשטר הסיני מאזרחים קנייה של 17.5 מיליון כרטיסי טיסה ו-5.5 מיליון כרטיסי רכבת. מ-290 אלף אזרחים נמנע תפקיד בכיר.⁹

בעת הנוכחית, כחלק מהתמודדות עם משבר הקורונה, משתמשות הרשויות בסין בטכנולוגיות מעקב שונות על מנת לדרג אזרחים על פי מידת הסיכון שלהם להידבקות במחלה. המערכת, המבוססת על טכנולוגיה של בינה מלאכותית (AI), מבצעת ניתוח אלגוריתמי של נתונים שונים הנוגעים לאזרחים, כגון מיקומם הגיאוגרפי וההיסטוריה הרפואית שלהם.¹⁰ בהתאם לתוצאות הניתוח, המערכת מספקת לכל אזרח סיני 'קוד בריאות' המסומן באופן ויזואלי (אדום, צהוב או ירוק), והמבטא את מידת הסיכון שלו. דירוג האזרחים בהקשר זה עשוי להשפיע על היבטים מסוימים הנוגעים להתנהלותם במרחב הציבורי. כך לדוגמה, על-פי פרסומים שונים, ישנן ערים בסין שרק אזרחים שמידת הסיכון שלהם נמצאה נמוכה (קרי, בעלי צבע ירוק) רשאים לצאת לרחוב.¹¹

דירוג חברתי בראי הזכות לפרטיות: המקרה הישראלי

דירוג חברתי של אזרחים ו/או תושבים אינו תופעה חדשה. בישראל, רשויות מדינתיות מחזיקות מספר דירוגים של פרטים המבוססים על מדדים ונתונים שונים. כך לדוגמה:

⁷ Nicole Kobie, *The complicated truth about China's social credit system*, THE WIRED (Jun. 7, 2019), <https://www.wired.co.uk/article/china-social-credit-system-explained> ראו גם: Anna Mitchell & Larry Diamond, *China's Surveillance State Should Scare Everyone*, THE ATLANTIC (Feb.2, 2018), <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/02/china-surveillance/552203/>

⁸ Chen and Cheung, לעיל ה"ש 5, בעמ' 361.

⁹ לירון גולדשטיין "איך אומרים האח הגדול בסינית" ידיעות אחרונות (6.4.20), <https://www.yediot.co.il/articles/0,7340,L-5497675,00.html>

¹⁰ רחל ארידור הרשקוביץ "סקירה השוואתית של מדינות אירופה וארצות הברית – מעקב מגעים (contact tracing) ככלי למאבק בנגיף הקורונה" המכון הישראלי לדמוקרטיה (31.3.20).

¹¹ עמית ולדמן "עדות מבפנים: כך מנצחת סין את נגיף הקורונה" N12 (30.3.20), https://www.mako.co.il/news-world/2020_q1/Article-bbfc32d355a2171027.htm

1. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מדרגת את הרשויות המקומיות בישראל על-פי מדד חברתי-כלכלי של האוכלוסיות המתגוררות בהן (דירוג סוציו-אקונומי). דירוג זה נועד לסייע בשיפור המדיניות של השלטון המרכזי כלפי הרשויות המקומיות ומאפשר הסתכלות כמותית ואובייקטיבית על היבטי הרשות ולא על היבטי חייו של הפרט (האזרח והתושב).

2. מדדים אחרים הם מדדי דירוג של חיילי צה"ל כגון קב"א (קבוצת איכות) ודירוג פסיכוכיני ראשוני (דפ"ר). על-פי רוב, מדדים אלו אינם חשופים לציבור ואינם מועברים לגורמים אחרים ומכאן שאינם משפיעים על חייהם של פרטים לאחר תום השירות הצבאי.

3. מדינות וגופים שונים ברחבי העולם עושים שימוש בדירוגים חברתיים שונים המבוססים על ניתוח מידע של פרטים באופן שעשוי להיות לו השלכה כלכלית על חייהם. דוגמה מרכזית בישראל היא מערכת לדירוג נתוני אשראי, שהוסדרה מכוח חוק נתוני אשראי, התשע"ו-2016, אשר אוספת נתונים לגבי התחייבות האשראי של פרטים, אזרחי ותושבי ישראל, וכן לגבי אופן הפירעון של התחייבויות אלו. דירוג זה אמור לסייע לנותני האשראי לקבוע האם להעניק לפרט מסוים אשראי וכן לקבוע את תנאיו. גם דירוג זה אינו מועבר לגופים אחרים אשר יכולים לעשות בו שימוש נוסף המשפיע על הפרט.

כחלק מניסיון מדינת ישראל להתמודדות עם נגיף הקורונה ובמיוחד בימים אלה בהם נעשים ניסיונות ראשונים להקלת ההסגר, עשויים להישקל מספר פתרונות טכנולוגיים המבוססים, בין היתר, על דירוג המעיד על מצבו הבריאותי של כל אדם ועל מידת הסיכון שלו מבחינת סיכויי הדבקות אחרים בנגיף. כך לדוגמה וכפי שעלה מפרסומים בתקשורת, נשקל פיתוח של מערכת לריכוז מידע על אודות סיכויי ההידבקות בקורונה של אזרחי ותושבי ישראל. לפי הפרסומים, המערכת עתידה להתבסס על טכנולוגיה של בינה מלאכותית, אשר תאגור מידע על אודות אזרחים ותושבים ממקורות שונים, תנתח אותו, ותספק לכל אזרח ותושב "ציון" מ-1 עד 10 (דירוג הדבקה'), המבטא את מידת הסיכון של אותו אדם כלפי אחרים. מערכת כזו, המבוססת על שילוב של מיקום ומשך שהייה (וייתכן גם על נתונים שונים כגון מידע רפואי), תוכל בקלות להפוך למערכת של דירוג חברתי נרחב, וזאת על ידי הוספת משתנים נוספים כמו: גיל, מין, העדפה מינית, היסטוריה רפואית, מוצא, דת, מקום עבודה, עמדה פוליטית ועוד.

שימוש במערכות טכנולוגיות לדירוג חברתי, לרבות במסגרת התמודדות עם נגיף הקורונה, הינו מנגנון אשר בהכרח כולל פגיעה קשה בפרטיות האזרחים והתושבים.

לפיכך, הרשות להגנת הפרטיות סבורה כי דירוג חברתי הוא פתרון חריג שיש להימנע ככל האפשר משימוש בו, וכי ככל שבכל זאת תישקל אפשרות לאמץ פתרונות מסוג זה, יהיה הכרח ליישם על פי כל התנאים הנדרשים בדין הישראלי, ובכלל זאת הקפדה על מידתיות ובחינת מעמיקה של חלופות פוגעניות פחות, שקיפות, הגבלה חמורה של השימוש למטרה ספציפית ועוד.

להלן נבקש להצביע על פוטנציאל הבעייתיות בשימוש וזאת בעיקר מנקודת המבט של הזכות לפרטיות. תחילה נניח את אבני הבניין ביחס לזכות לפרטיות.

המשפט הישראלי רואה בזכות לפרטיות כזכות חוקתית נגזרת של כבוד האדם כמו גם זכות אזרחית המבטאת את החירות הבסיסית של האדם "להיעזב במנוחה". פרטיות בהקשר זה מתיישבת עם הצורך של אנשים להישאר אנונימיים וכן להיות מוגנים מפני התערבות פסולה של המדינה וגורמים אחרים, בחייהם. תפיסה זו באה לידי ביטוי בדין הישראלי, בין היתר, בהוראות סעיף 2 (1) לחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981, המגדיר פגיעה בפרטיות כ"בילוש או התחקות אחר אדם העלולים להטרידו". פרטיות מבטאת גם את שליטתו של הפרט ביחס למידע הנוגע אליו. במובן זה, הפרט הוא האחראי ביחס לאיזה מידע הנוגע אליו נחשף, ולמי. היבט זה בא לידי ביטוי בסעיף 1 לחוק הגנת הפרטיות, הקובע כי "לא יפגע אדם בפרטיות של זולתו ללא הסכמתו".

פרטיות נחשבת תנאי הכרחי לקיומה של חברה חופשית ודמוקרטית משום שהיא מאפשרת לאדם אוטונומיה להכריע בדבר נורמות חברתיות מסוימות, וזאת מתוך בחינה ביקורתית ולא מתוך ציות עיוור.¹²

אמנם, ככל הזכויות, גם הזכות לפרטיות אינה מוחלטת ובהחלט יתכנו נסיבות בהן אינטרסים אחרים, כגון הגנה על בריאות הציבור במסגרת התמודדות עם נגיף הקורונה, יצדיקו פגיעה מסוימת בזכות לפרטיות. תפיסה זו מוסדרת, בין היתר, בסעיף 18 לחוק הגנת הפרטיות. עם זאת, פגיעה שכזו צריכה לעמוד בעקרונות הכללים של פעילות תחת סבירות ותום לב, וככל שמדובר בגופים ציבוריים - גם בדרישת המידתיות.¹³

הסיכונים לפגיעה בפרטיות הכרוכים בהפעלת מערכות של דירוג חברתי

ברמה העקרונית והבסיסית, איסוף מידע על אודות אזרחים ותושבים על-ידי רשויות המדינה ועיבודו **ללא קבלת הסכמה** לכך וללא מקור סמכות חוקי, עשויה להוות אקט של מעקב אחר פרטים הפוגע בפרטיותם. מצב זה הנו בעייתי במיוחד בנסיבות בהן לא ברור כיצד המידע מעובד ולאילו צרכים נוספים אם בכלל ניתן יהיה לעשות בו שימוש.

בנוסף, הפעלת מערך של דירוג חברתי מחייבת אחסון של מידע אישי ורגיש של כלל אוכלוסיית ישראל המגיע ממקורות שונים, תחת מערכת אחת (או מאגר מידע אחד). לאור כך שהמידע חייב להיות מיוחס לאנשים ספציפיים, הרי שמידע כזה אינו יכול, ברמה העקרונית, לעבור הליכי התממה או להישמר באופן אגרגטיבי. מצב שכזה מעלה **חששות בדבר האפשרות של זליגת המידע**, על כל המשתמע מכך. חשש זה הינו רלוונטי במיוחד במידה ואיסוף המידע ועיבודו ייעשו

¹² רות גבזון "על הזכות לפרטיות ולכבוד" זכויות אדם בישראל – קובץ מאמרים לזכרו של חמן שלח 70 (אן סברסקי עורכת, 1988).

¹³ בתאריך ה- 23.3.20 פרסמה הרשות להגנת הפרטיות מסמך המתייחס בהרחבה לסוגיית ההגנה על פרטיות במסגרת פעילות להתמודדות עם נגיף הקורונה, הכולל פירוט שאלות ותשובות בנושא. לעניין זה ראו: https://www.gov.il/BlobFolder/reports/korona_privacy/he/PRIVACY_CORONA_QA.pdf

על-ידי או במעורבות חברות פרטיות. מצב זה, המחייב גם העברת המידע מהחברות הפרטיות לרשויות הציבוריות, מעלה את החשש לזליגת המידע ולחשיפתו.

כמו כן, במידה ומערכות מעין אלו יתופעלו, לכל הפחות ברמה מסוימת, על-ידי חברות פרטיות - משמעות הדבר היא שלא רק שמידע רב ורגיש על אודות כלל אוכלוסיית המדינה ירוכז תחת מערכת אחת, **הרי שמידע זה יהיה, הלכה למעשה, בידיה של חברה פרטית כחלק ממאגר נתוני עתק שמשמש אותה למחקר ופיתוח אלגוריתמים של בינה מלאכותית**. מצב כזה יהווה פתח בעייתי לשימוש החברה במידע למטרות שלה, קרי לא כאלו שלשמן נאסף המידע מלכתחילה.

זאת ועוד, מצב שבו קבלת החלטות לגבי פרטים מושתתת על מערכת דירוג המבוססת על כלים טכנולוגיים מורכבים שאינם שקופים דיים,¹⁴ עשוי להיות בעייתי, שכן הוא עשוי להביא למצב בו **החלטות הנוגעות לפרט יתקבלו באופן אוטומטי, על סמך מודלים סטטיסטיים, ללא אפשרות לערער עליהן או לדעת איזה מידע שוקלל לשם קבלתן**. מצב זה עשוי לפגוע באוטונומיה ובחירות של הפרט, וכן להקשות על האפשרות שלו להשיג ולערער על החלטות שהתקבלו בעניינו המשפיעות באופן ניכר על חייו, ואשר בחלקן עשויות להיות אף מוטות ושגויות.

דירוג חברתי, על-פי מהותו, נועד לדרג אוכלוסייה על-פי מדדים שונים. מטרתו של דירוג זה הוא **ליצור הבחנה בין פרטים, המשפיעה על חייהם, ולעיתים אף על היחס של גורמים שונים (פרטיים, ציבוריים או שלטוניים) אליהם**. ודאי שדירוג אזרחים ותושבים על סמך נתונים שונים, לרבות מצבם הבריאותי, עשוי להוות פתח לבעיות רבות הכרוכות, בין היתר, בפגיעה בפרטיותם.

שימוש בדירוג חברתי לצמצום התפשטות נגיף הקורונה עשוי להביא ליצירתו של מדרון חלקלק אשר **יביא ליצירתם של דירוגים חברתיים שונים**, אובליגטוריים וולונטריים, וזאת ביחס להיבטים נוספים של חיי היום-יום, ועל כן כל חשיבה בכיוון זה צריכה להיעשות בזהירות רבה.

כך לדוגמה, פשטנית הרבה יותר, על מנת להביא לצמצום מספר תאונות הדרכים, ניתן לדמיין הצעה לפיה נהגים ובעלי רכבים **יחויבו** בנשיאת קוד המבטא, באופן מספרי, את מידת הזהירות והציות שלהם לכללי התחבורה, כאשר קוד זה יעניק להם הטבה, לדוגמה, בעת תשלום עבור שירותי תדלוק. באותו האופן, חברות פרטיות עשויות לבקש מאזרחים לקחת חלק בדירוגים חברתיים, לשם קבלת הטבות כאלו ואחרות. חברות אלו עשויות בהמשך גם לשתף את הרשויות הציבוריות בדירוגים האמורים.¹⁵ די בכך שנחזור לסקירה בדבר ה- SCS הסינית שהוצגה קודם לכן במסמך זה, על מנת להבין את משמעות הדבר וההשלכות האפשריות על החברה בישראל.

¹⁴ בעיה זה מוכרת בספרות המגדירה את האלגוריתם בהקשר זה כ"קופסה שחורה" (black box). ראו לדוגמה: FRANK PASQUALE, THE BLACK BOX SOCIETY: THE SECRET ALGORITHMS THAT CONTROL MONEY AND INFORMATION (2015).

¹⁵ מיכאל בירנהק וניבה אלקין קורן הגדירו את מערכת היחסים בין רשויות ציבוריות לגופים פרטיים בהקשר זה כ"לחיצת יד נעלמה". ראו: Michael Birnhack and Niva Elkin-Koren, *The Invisible Handshake: The Reemergence of the State in the Digital Environment*, 8 VA. J. L. & TECH 6 (2003).

בעניין זה יש לזכור כי לשימוש הולך וגובר בטכנולוגיות מעקב עשוי להיות אפקט מנרמל. ככל ששימוש בטכנולוגיות מעקב הופך יומיומי ונרחב יותר, כך הציבור, בסופו של יום, מתרגל למעקב שכזה, ורואה בו תופעה "נורמלית". מהלך שכזה עשוי להתרחש גם בכל הנוגע לקיומם של דירוגים חברתיים כאלו ואחרים. החשש הוא כי פרטים המתרגלים למעקב - ובהקשר הנדון גם לדירוג החברתי - יפנימו את המעקב והמבט המדרג, באופן שיהפוך אותם למקור הכפיפות שלהם את עצמם.¹⁶ מהלך כזה עשוי להיות גורם מרכזי בהפיכת החברה הישראלית ל"חברת מעקב" (Surveillance Society), על כל המשתמע מכך מבחינת הפגיעה באוטונומיה של אוכלוסיית מדינת ישראל ובאופייה הדמוקרטי של החברה הישראלית כולה.¹⁷

הטמעת עקרונות עיצוב לפרטיות במסגרת התמודדות עם נגיף הקורונה

התמודדות הרשויות עם נגיף הקורונה עשויה להיות כרוכה בפגיעה בפרטיות. אמנם, ישנן נסיבות המצדיקות פגיעה בפרטיות. יחד עם זאת, כפי שצוין בקצרה קודם לכן, כל פעילות של רשויות ציבוריות העשויה לפגוע בפרטיות של פרטים, לרבות בהקשר של התמודדות עם נגיף הקורונה, צריכה לעמוד במספר תנאים:¹⁸

כך, בראשית הדברים, על הרשות הציבורית לפעול אך ורק בהתאם לסמכויות המוקנות לה על-פי דין. במובן זה, על-פי פסקת ההגבלה בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, ככל שמדובר בפעולה הפוגעת בפרטיות, על פעולה זו להיות לתכלית ראויה, מידתית ומוסדרת בחקיקה. כמו כן, על הרשות הציבורית לפעול בהתאם לעקרון צמידות המטרה, המחייב כי איסוף המידע ייעשה אך ורק למטרה שלשמה הוא נאסף. על הרשות הציבורית לנסות, ככל הניתן, לבסס את פעילותה על הסכמתם של פרטים לאיסוף המידע ולשימוש בו (עקרון ההסכמה). על הפתרונות להיות סבירים בנסיבות העניין, לעמוד בדרישת המידתיות, להיות כאלו המאפשרים פיקוח ממשלתי ראוי, וכן להיות שקופים דיים על מנת לאפשר דיון ופיקוח ציבוריים. בנוסף לכל האמור, הרשות להגנת הפרטיות ממליצה כי כל פתרון טכנולוגי שבו יעשה שימוש בטכנולוגיה העשויה לפגוע בפרטיותם של אזרחים ותושבים יעבור תהליך של 'עיצוב לפרטיות' (Privacy by Design), וזאת בטרם יחל השימוש בו.¹⁹

¹⁶ מישל פוקו **לפקח ולהעניש: הולדת בית הסוהר** 248-250 (יואל רגב עורך, דניאלה יואל מתרגמת, 2015).

¹⁷ להרחבה על המושג חברת המעקב ראו: DAVID LYON, SURVEILLANCE SOCIETY: MONITORING EVERYDAY (2001). LIFE. כמו כן ראו מיכאל בירנהק "פרטיות: תמונת מצב", **משפט, חברה ותרבות** 9, 12-15 (מיכאל בירנהק עורך, 2019).

¹⁸ להרחבה ראו מסמך הרשות להגנת הפרטיות בנושא ההגנה על פרטיות במסגרת פעילות להתמודדות עם נגיף הקורונה, לעיל ה"ש 13.

¹⁹ למסמך "תסקיר השפעה על פרטיות" מטעם הרשות להגנת הפרטיות, ראו: https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/privacy_by_design/he/privacyimpactassessment2015.pdf

סיכום

מסמך זה ביקש להציב זרקור על תופעת השימוש במערכות של דירוג חברתי להשגת מטרות שונות ועל הקושי הרב שבנקיטת גישה מעין זו, ודאי כאשר מדובר במערכות שלטוניות. מסמך זה נכתב ברקע הצעות לשימוש במערכת מבוססת בינה מלאכותית לדירוג חברתי של אזרחי ותושבי מדינת ישראל וזאת כחלק מהתמודדות המדינה עם נגיף הקורונה.

אמנם, ככלל, יתכנו מצבים בהם פגיעה בפרטיות היא הכרחית. עם זאת, כפי שהוצג במסמך זה, שימוש במערכות של דירוג חברתי, לרבות בהקשר של התמודדות עם נושאים הקשורים לבריאות הציבור, עשוי להיות כרוך בפגיעה קשה בזכות לפרטיות.

